

"Stundom vid min enkla låda"

Sveriges enda professionella psalmodikonspelare i Vingåker

»Stundom vid min enkla låda/ känner jag mig säll». I vår moderna tid med TV, fulländade musikinstrument, stereofoniskt ljud och andra finesser står Torvald Holm i Berga kapell, knäpper på sitt ensträngade 100-åriga psalmodikon och sjunger den signaturmelodi som riksbekante kolportören Carl Lundgren från Asphyttan i Värmland använde. Mera känd som »Lundgren med lådan». Riksevangelist Holm är den enda professionella psalmodikonspelaren i Sverige. Under fyra år har han rest omkring i baptistsamfundets tjänst med sitt unika instrument, de gamla läsarmötenas, småkyrkornas och 1800-talets skolors enkla tonlåda, som betytt så oerhört mycket för höjandet av intresset för psalmsången och den andliga visan i en tid, då de mera exklusiva instrumenten var sällsynta — för att inte säga helt obefintliga — bland de bredare lagren.

Det var prosten Johan Dillner från Uppland som år 1829 släppte ut sin trälåda, som han kallade psalmodikon, eftersom den var konstruerad främst med tanke på att beledsaga psalmsången i skolor och gudstjänster och ge den en förnyelse under en tid då den »repertoaren» befann sig i en vågdal. Likaså tänkte han på husandakterna i hemmen. År 1830 utgav Dillner en korallbok med siffror i stället för noter, vilken senare bearbetades för folkskolan, och i den boken finns hela svenska kyrkans mäsas sifferskrift. I orgellösa kyrkor användes sålunda också detta enkla instrument, vars klang ingalunda är så spröd som man kunde tro.

På hr Holms psalmodikon finns en dubbel altviolinsträng (svår att ersätta, om den går av, men han har dock lyckats få en i reserv). Ovanpå instrumentet, som är av gran, sitter en greppbräda — 2 1/2 oktav. Det är den enkla, ursprungliga modellen. Senare byggdes instrumentet ut, fick flera strängar och antog t. o. m. violingestalt. Psalmodikon spelas med en enkel stråke, även den original, men hr Holm gör också som »Lundgren med lådan», knäpper på strängen när han skall ackompanjera sånger som har en snabbare rytm.

Lådan saknar botten. I stället skall bordet som den läggs på utgöra resonansbotten. Ibland är psalmodikonet försett med resonanssträngar, som stäms med två skruvar. Hr Holm har dock inte lyckats få tag på några sådana.

Riksevangelist Torvald Holm med sitt psalmodikon.

Instrumentet är en donatio 1800-talen. Texterna har han till honom, och att han blev glad över den, behöver inte sägas. De ägdes tidigare av en skollärare Andreas Lindgren i Amål, som levde för 100-talet år sedan, och det är hans dotter som donerade »lådan» till pastor Holm.

För 25 öre »nöd och nåd»

Psalmodikonet är folkväckelsernas lekmannapredikanterklassiska instrument. Det var lätt att medföra på vandringarna mellan byarna, och dess allvarliga, en aning vemodiga klang blev ett utmärkt komplement till de gamla läsarsångernas trosvisa ord och den andliga visans enkla bildberättelser. »Lundgren med lådan» gjorde självfallet mycket stor propaganda för instrumentet, till vars toner han bl. a. sjöng ur sin egen bok Nöd och nåd. — Köp Nöd och nåd, sa Lundgren. Den kostar bara 25 öre, och då får ni för 12 öre nöd och 13 öre nåd. Han ville därmed säga, att det fanns mera nåd än nöd i hans dikter.

Till detta psalmodikon sjunger hr Holm sånger från 1700- och

1800-talen. Texterna har han kommit över genom gamla originalböcker, bl. a. Lundgrens och melodierna prosten Dillners, och melodierna har han fått genom gamla människor, som kunnat dem. Orsaken till att han började spela psalmodikon bottnar i ett stort intresse för sång och musik och sådant som fornt är. Förutom psalmodikon spelar han också på en av de två oktavgitarrer som finns i landet. Dessutom trakterar han luta och sjunger förstas därtill.

»Den som vill bli en god sjöngare bör tidigt och flitigt öva sig, därtill avhålla sig från alla laster och utsvävningar samt under målbrottet akta sig för att skada eller fördärva sin röst genom mycket och starkt sjungande», står det bl. a. i en av de gamla böcker hr Holm har. Där får man också veta vis ä vis psalmodikonet att för att tonerna skall bli jämna och rena får man se till att man icke drillar och trusar på dem».

Psalmodikon nyckel till människohjärtan

Men denna klenod — som ett psalmodikon är — som hjälpmedel och tillsammans med sina andra instrument plus rösten

kommer pastor Holm människorna nära. De som annars inte brukar besöka mötena, kommer för sångens och musikens skull. Speciellt psalmodikonet har ett särskilt känslovärde för många, som kanske sett och hört sådana instrument trakteras i sin ungdom. I allmänhet försvann de dock ur bruk några tiotal år före sekelskiftet, men det lär hända än i dag, att laestadianerna i övre Lappland använder psalmodikon vid sina andakter.

På ålderdomshem brukar pastor Holm framträda med speciell glädje. Han kommer också att gästa Västra Vingåkers vårdhem under de tio dagar han har möten i Berga, Högsjö och Johannedal. Likaså brukar han ibland få sjunga, spela och berätta för skolbarnen.

Psalmodikonet är inget instrument för en virtuos, som prosten Dillner också påpekade, men i psalm och andlig visa klingar de enkla tonerna lika äkta än i dag som de gjorde en gång för andäktigt lyssnande 1800-tals skolbarn i morgonspalmen eller för fattigt småfolk under låga tak i sångerna om synd, skuld och längtan.